

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2003-3-84 (Önaraştırma)
Karar Sayısı : 04-42/519-126
Karar Tarihi : 17.6.2004

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

10

Başkan : Mustafa PARLAK
Üyeler : Tuncay SONGÖR, A. Ersan GÖKMEN, R. Müfit SONBAY,
Murat GENCER, Rıfki ÜNAL, Prof. Dr. Nurettin
KALDIRIMCI, M. Sıraç ASLAN, Süreyya ÇAKIN

B. RAPORTÖRLER: Bülent GÖKDEMİR, Bedia Sanem ŞİMŞEK

C. ŞİKAYET EDEN : Ali KOL
Tınaztepe Vergi Dairesi AFYON

20

D. HAKKINDA ÖNARAŞTIRMA YAPILAN :
İhracatlık kiraz alımında bulunan bazı firmalar

E. DOSYA KONUSU: Sultandağı ilçesinden alım yapan kiraz ihracatçısı firmaların aralarında anlaşarak kiraz alım fiyatlarını belirledikleri iddiası.

30

F. İDDİALARIN ÖZETİ: Kurum kayıtlarına 30.6.2003 tarih ve 2972 sayı ile giren başvuruda özetle; Sultandağı ilçesinde yoğun olarak ihraçlık napolyon kirazi üretimi yapıldığı, bu ürünlerin ihracatçı firmalar tarafından satın alındığı, söz konusu ürünün 2002 yılında üreticiden 4-5 milyon TL arasında değişen rakamlarla satın alındığı, 2003 yılında ise anılan firmaların aralarında anlaşarak 2-2.5 milyon TL arasında fiyatlarla alım yapacaklarını açıkladıkları ifade edilmektedir.

40

G. DOSYA EVRELERİ: Kurum kayıtlarına 30.6.2003 tarih ve 2972 sayı ile giren başvuru üzerine hazırlanan 15.8.2003 tarih ve 2003-3-84/BN-03-BŞŞ sayılı Bilgi Notu, 21.8.2003 tarih ve 03-58 sayılı Kurul toplantısında görüşülmüş ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde bir soruşturma açılmasına gerek olup olmadığının belirlenmesi amacıyla Kanun'un 40/1. maddesi uyarınca önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir.

İlgili karar uyarınca yapılan inceleme sonucunda düzenlenen 10.6.2004 tarih ve 2003-3-84/ÖA-04-BG sayılı Önaraştırma Raporu, 14.6.2004 tarih ve REK.0.07.00.00/126 sayılı Başkanlık Önergesi ile 04-42 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

H. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ: İlgili raporda; ilgili pazarın, yapısı itibarıyla bir kartel oluşumuna izin vermemesi, ayrıca şikayete dayanak teşkil eden, 2003 yılında ürün fiyatlarının bir önceki yıla oranla düşük gerçekleştiği iddiasının tarım piyasalarına özgü iktisadi koşullar ile açıklanabileceği tespitlerinden hareketle, Sultandağı ilçesinden kiraz alımı gerçekleştiren ihracatçı teşebbüsler hakkında, 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma başlatılmasına gerek bulunmadığı ifade edilmektedir.

İ. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. Taraflar: İhracatlık Kiraz Alımında Bulunan Bazı Firmalar

Hakkında önaraştırma yürütülen taraflar, ihracatlık kirazı üreticilerden satın alarak, soğutma ve ambalajlama işlemlerinden geçirdikten sonra yurtdışına pazarlayan ve ihracatçı olarak adlandırılan teşebbüslerdir. Bununla birlikte, belirli bir bölgeden alım yapan ihracatçıların sayısı yıldan yıla değişmektedir. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın verilerine göre, Türkiye'de kayısı-kiraz-şeftali ürün gruplarında ihracat gerçekleştiren toplam 262 kayıtlı firma bulunmaktadır. Bu firmalardan bazıları yalnızca kiraz ürünü üzerinde yoğunlaşırken, bazıları tek tek diğer ürünler üzerinde yoğunlaşmakta ya da birkaç ürüne birden odaklanmaktadır. Söz konusu ayrımla ilgili kesin veriler elde edilememekle birlikte, bu dosya kapsamında inceleme, Sultandağı bölgesindeki ihracatlık kiraz alımı faaliyetini kapsayacak şekilde gerçekleştirilmiştir.

I.2. İlgili Pazar

I.2.1. İlgili Ürün Pazarı

Belirli bir ürün ve onunla yüksek ikame edilebilirliği olan diğer ürünlerden oluşan pazarlar ilgili ürün pazarını oluşturmaktadır. Bir ürünün diğer bir ürünle aynı pazarda yer alabilmesi için bu ürünlerin tüketici gözünde nitelikleri, kullanım amaçları ve fiyatları bakımından benzer olmaları gerekmektedir.

Şikayetin konusu ihraçlık kiraz üreticileri ile ihracatçı firmalar arasında gerçekleşen kiraz alımlarıdır. Bununla birlikte üreticiler ile ihracatçıları arasında gerçekleşen alım işlemleri, dış pazarlarda talep gören belirli bir kiraz türüne yöneliktir. Söz konusu ürün, halk arasında "Napolyon Kirazı" olarak da isimlendirilen "0900 Ziraat" tipi kirazdır. Anılan ürün gerek boyutları, gerekse aroma ve tad yönünden iç piyasada taze tüketilen ya da gıda sanayiinde girdi olarak kullanılan kirazlardan farklılaşmaktadır. Ayrıca ihraç edilen kirazın fiyatı yıllar içinde değişiklik göstermekle birlikte ortalama olarak diğer tip kirazların birkaç katı seviyesinde gerçekleşmektedir. Bu tespitlerden hareketle ilgili ürün pazarı, "0900 Ziraat tipi ihraçlık kiraz pazarı" olarak belirlenmiştir.

I.2.2. İlgili Coğrafi Pazar

İlgili coğrafi pazar, teşebbüslerin mal ve hizmetlerin arz ve talebi konusunda faaliyet gösterdikleri, rekabet koşullarının yeterli derecede homojen ve komşu bölgelerden hissedilir derecede farklı olması nedeniyle, diğer bölgelerden kolayca ayrılabilen bölgeler olarak tanımlanmaktadır.

100 İncelemenin konusu Afyon'un Sultandağı ilçesinde kiraz alımları yapmakta olan teşebbüslerin, ürün alım fiyatlarını birlikte belirledikleri iddiasının değerlendirilmesidir. Bu yönüyle ilgili coğrafi pazarın merkezi Sultandağı ilçesidir. Bununla birlikte, Sultandağı ilçesinin dışında İzmir, Çanakkale, Denizli, Isparta, Konya ve Niğde gibi birçok bölgede ihraçlık kiraz üretilmekte ve ihracatçı firmalar ile üreticiler arasında alım-satım işlemleri gerçekleşmektedir. Türkiye'de kiraz ihracatıyla iştigal eden işletmeler her yıl aynı bölgelerden alım yapabildikleri gibi, ihtiyaca göre değişik bölgelerden de alım yapabilmektedir.

110 Öte yandan 21.8.2003 tarih ve 03-58/680-M sayılı Kurul Kararı'nda, Öneri'nin kapsamı napolyon kirazı ihracatı yapan teşebbüsler olarak belirlenmiştir. Ancak gerek Türkiye'nin farklı bölgelerinde alım yapan çok sayıda firmanın bulunması, gerek şikayetin ihraçlık kiraz üretiminin en yüksek olduğu bölgeye yönelik olması, ilgili coğrafi pazarın Sultandağı ilçesi ile sınırlandırılması gerekmektedir.

120 Ayrıca ihraç edilen kirazın belirli bir derecede dondurulması ve depolanması gerektiğinden ve söz konusu ürün iç pazarda çok sınırlı miktarda tüketildiğinden, üreticiler ürünlerini alternatif pazarlara taşıyamamaktadır. Bu durumda belirli bir bölgeden alım yapan teşebbüsler, üreticilerin alternatif sunum kaynağının bulunmaması nedeniyle, anılan bölgede mutlak alım gücüne sahip olmaktadır. Pazarın bu özelliği de üretim bölgelerinin birbirinden ayrılması gerektiğini göstermektedir. Bu bilgilerin ışığında ilgili coğrafi pazar Afyon'a bağlı "Sultandağı ilçesi" olarak tespit edilmiştir.

I.3.Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

130 Dünya kiraz üretiminin büyük bir kısmı üretici ülkelerde taze olarak tüketilmekte ya da işleme sanayiinde kullanılmakta, çok az bir miktarı da uluslararası ticarete konu olmaktadır. 2002 yılı için bu rakam 377.853.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Tablo1'de dünya kiraz ihracat değerlerine yer verilmektedir.

04-42/519-126

140 Tablo1: Dünya Kiraz İhracatı (2001)

Ülkeler	Miktar (ton)	Değer (1000 \$)
ABD	38.879	152.093
Türkiye	24.553	48.702
Avusturya	9.685	27.546
İspanya	9.147	15.571
Suriye	9.108	34.620
Şili	8.763	21.674
Fransa	6.467	14.807
Dünya	145.209	377.853

Kaynak: T.E.A.E.

Kiraz ihracatında Türkiye'nin küresel rakipleri Avrupa ülkeleridir. Özellikle İtalya, İspanya ve Fransa diğer Avrupa ülkelerine ihracat gerçekleştiren belli başlı ülkelerdir. Türkiye'de üretimin büyük kısmı yurtiçinde taze olarak tüketilmekte ve işleme sanayiinde kullanılmakta, ancak ortalama %10'luk bölümü ihraç edilmektedir. İhraç edilen kirazın hemen tümü "0900 Ziraat" (Napolyon) çeşididir. Türkiye'nin yıllar itibarıyla kiraz ihracatı rakamları Tablo 2'de yer almaktadır.

150 Tablo 2: Türkiye'nin Yıllık İhracat Rakamları

Yıllar	Miktar (ton)	Değer (1000 \$)
1999	26.564	38.390
2000	11.940	23.652
2001	24.553	48.702

Kaynak: T.E.A.E.

İhraçlık kirazın yetiştirilmesi ile dışsatımı arasındaki süreçte üç aktör rol oynamaktadır. Bunlardan birincisi müstahsil olarak da adlandırılan kiraz üreticileridir. İkincisi üretilen kirazı müstahsilden satın alarak, soğutma ve ambalajlama işlemlerinden geçirdikten sonra yurtdışına pazarlayan ve ihracatçı olarak adlandırılan teşebbüslerdir. Üçüncüsü ise belirli bir komisyon karşılığında müstahsille ihracatçılar arasında aracılık işlevi gören ve komisyoncu olarak adlandırılan tüccarlardır.

160

Kesin bilgilere ulaşılmamış olmakla birlikte, ilgili pazarda faaliyet gösteren müstahsillerin sayısının binlerle ifade edileceği söylenebilir. Benzer şekilde, bölgede faaliyet gösteren komisyoncu sayısına ilişkin olarak da kesin veriler bulunmamaktadır. Ancak yerinde incelemeler sırasında Raportörlerce yapılan görüşmelerden komisyoncu sayısının üçyüz dolayında olduğu anlaşılmıştır. İhracatçıların sayısı ise yıldan yıla değişmektedir.

170

Raportörlerce yapılan yerinde incelemelerden, Sultandağı ilçesinden alım yapan ihracatçıların sayısı yıldan yıla değişmekle birlikte, her yıl sayıları 10-25 arasında değişen teşebbüslerin bu bölgeden alım gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. İhracatçılar için önemli bir kaynak teşkil eden bölgedeki ağaç varlığının %70'ini 0900 Ziraat (Napolyon) çeşidinin oluşturduğu tahmin edilmektedir.

Bölgeden alım yapan firmalara 2002 yılından itibaren İlçe Tarım Müdürlükleri'nden "Bitki Sağlık Sertifikası" almak zorunluluğu getirilmiştir. Bu

04-42/519-126

180 şekilde ilgili tarihten sonra bölgeden sertifika alan teşebbüsleri tam olarak belirlemek mümkün olmaktadır. Ancak bölgeden alım yapan firmaların bir kısmı ürünü farklı bölgelerde depolamakta, ihracatını da bu bölgelerden gerçekleştirmekte, bu nedenle sertifikayı ihracatı gerçekleştirdiği bölgenin tarım teşkilatından alabilmektedir. Bu nedenle Sultandağı İlçe Tarım Müdürlüğü'nden sertifika alan teşebbüslerin sayısı, bölgeden alım yapan toplam teşebbüs sayısını temsil etmemektedir.

2002 yılı öncesinde ise bölgeden yapılan alımlar için gereken izin Afyon İl Tarım Müdürlüğü'nden alınmaktaydı. Ancak İl Tarım Müdürlüğü'nden alınan izinler de, yine, ihracatı Afyon'dan gerçekleştiren teşebbüsler tarafından yapılan başvurulara yöneliktir. Tablo 3'de 2000-2004 yılları arasında bölgeden alım yapan teşebbüslere yer verilmektedir.

190 Tablo 3: Sultandağı Bölgesi'nden Alım Yapan Firmalar

2000	2001	2002	2003
Antalya Dış Ticaret	Antalya Dış Ticaret	Antalya Dış Ticaret	Sema Antakya
Doğa Tarım	Doğa Tarım	Altınışık	Tarf
Andiç Gıda	Andiç Gıda	Andiç Gıda	Tafi
Selin Ticaret	Selin Ticaret	Selin Ticaret	Selin Ticaret
Arık Turizm	Arık Turizm	Dilbaz Pazarlama	Barkın
İkiz	İkiz	Özşah	Arıkan
Altınışık	Altınışık	Topgrowers	Ersat
Mastes	Mastes	Ersat	Ask
Dilbaz Pazarlama	Dilbaz Pazarlama		
Bamex	Bamex		
Akaş Tarım	Akaş Tarım		

Kaynak: Afyon İl Tarım Müdürlüğü

Tablodan görüldüğü üzere 2000-2001 yılları arasında bölgeden aynı teşebbüsler alım yaparken, 2002 ve 2003 yıllarında bazı teşebbüsler alımlarını sürdürmüş, bazıları ise yerini yeni teşebbüslere bırakmıştır. Yerinde incelemeler sırasında sektör temsilcileri ve ilgili kamu görevlileri tarafından, tabloda yer alan teşebbüslerin dışında bölgeden alım yapan, ancak, sertifikayı başka bölgelerden temin eden çok sayıda teşebbüs bulunduğu ifade edilmiştir.

200 Nitekim Afyon Valiliği tarafından yapılan bir araştırmada kullanılmak üzere kiraz ihracatı yapan teşebbüslerle yapılan yazışmalardan 2003 yılında Tablo-3 de yer alan teşebbüslerin dışında; Uçar Gıda, Bağır, Aktur, Bidaş, Topgrowers, Özbaşak, Özgü Özgörkey, Dönüş, Alara, Sultan, Selin, Fine Food, Cena, Merko isimli teşebbüslerin bölgeden kiraz satıldığı anlaşılmaktadır. Bu bilgilerden Sultandağı ilçesinden her yıl çok sayıda teşebbüsün alım yaptığı anlaşılmaktadır. Söz konusu teşebbüsler ürünü ağırlıklı olarak Avrupa'nın çeşitli ülkelerine pazarlamaktadır. Yukarıda ifade edildiği üzere ihracatçılar Avrupa pazarında, İtalya, İspanya ve Fransa ile rekabet etmektedir.

210 Yukarıdaki tespitler ışığında, ilgili pazarda sayıları binleri bulan üreticiler, üçyüz dolayında komisyoncu vasıtasıyla ürünlerini, sayıları yirmiyeye yaklaşan

04-42/519-126

teşebbüslere satmaktadır. Üstelik yıllar içinde firma sayısı ile birlikte alım yapan teşebbüsler de değişmektedir. Bu yapı içinde ihracatçılar tarafından bir alım karteli kurulmasının son derece güç olduğu görülmektedir.

220 Öte yandan, ihraçlık kirazın fiyatı esas olarak ürün rekoltesi ve dış ticaret koşulları tarafından belirlenmektedir. Dış ticaret koşulları; Türkiye'nin küresel rakiplerinin üretim miktarı ve dış talep unsurlarıdır. Yerinde incelemeler sırasında sektör temsilcileri tarafından ürün talebinin görece istikrarlı olduğu, fiyatı belirleyen esas unsurun rakiplerin üretim miktarı, bir başka ifadeyle rakip ülkelerdeki iklim koşulları olduğu belirtilmiştir.

230 İhracat konusu kiraz tipik bir tarım ürünüdür. Tarım ürünlerinin kendine özgü yapısı, bu sektörü diğer faaliyetlerden ayırmaktadır. Üretimin doğal koşullara bağlı olmasından kaynaklanan arz, tüketimin insan beslenmesine yönelik olmasından kaynaklanan talep esnekliklerindeki katılık, tarımsal üreticilerin konumundaki dağınıklık, ürün muhafazası ve pazarlama olanaklarındaki zorluk, sermaye birikimindeki yetersizlik, tarımsal faaliyetlerin bünyesinde var olan sosyo-ekonomik bütünlük, bu kesimin en belirgin özellikleri arasındadır. Bu nitelikler, tarım piyasalarında fiyat ve gelir istikrarsızlığına yol açmaktadır.

Bu istikrarsızlıklar iktisat teorisinde, King Yasası ve Örumcek Ağı Teoremi (Cobweb) ile açıklanmaktadır. King Yasası, tarım ürünlerinin arz esnekliği değerlerinin düşük olması nedeniyle, talepteki bir değişimin, fiyatları şiddetli ölçüde etkilemesine işaret eder. Bu durumda rekabet koşulları altında tarım kesiminin gelirleri hızlı bir dalgalanma gösterir.

240 Örumcek Ağı Teoremi ise, fiyatlar ile üretim miktarları arasındaki gecikmeli ilişkileri esas alarak piyasa dalgalanmalarını dönemler bazında incelemeye çalışır ve bu yönüyle dinamik bir analizdir. Fiyatlar ile üretim miktarları arasındaki gecikme tarımın doğasından kaynaklanır; zira, tarım kesimi cari dönemin fiyatlarına karşı en az bir hasat dönemi kadar gecikmeli olarak ürün arzında bulunabilir. Teorem, talep ve arzın görece esneklik değerleri doğrultusunda ilgili pazarın dengeye ulaşacağını, ya da dengeden uzaklaşacağını savlar. Bu bağlamda ilgili ürün pazarında gözlenen fiyat dalgalanmaları olağan karşılanmalıdır.

250 Öte yandan ihracata konu kirazı diğer tarım ürünlerinden ayıran bazı özel koşullar bulunmaktadır. Söz konusu ürün, diğer birçok tarım ürününün aksine, endüstriyel hammadde olarak kullanılmamakta, doğrudan tüketiciye sunulmaktadır. Bu nedenle ihracatçı firmalar satınalma aşamasından önce herhangi bir taahhüt altına girememekte, anlık talebe göre alım miktarlarını belirlemektedir. Anlık talebin söz konusu olduğu piyasalarda alım yapan teşebbüslerin biraraya gelerek fiyat tespit etmeleri son derece güçtür.

Nitekim Tarım Bakanlığı tarafından hazırlanan Afyon İli 2002 Yılı Master Planında; *"Kiraz pazarlama kanalı bir çok üründe olduğu gibi uzun değildir.*

04-42/519-126

260 *İhracatçı bölgeye gelerek kendi alım merkezlerini oluşturmakta ve üretici en kısa yoldan ürününü pazarlamaktadır. Bu durum üretici eline geçen reel fiyatları olumlu etkilemektedir. Ürün rekoltesinin yüksek olduğu yıllarda arz talep günlük oluştuğu için fiyat oluşumunda olumsuzluklar görülmektedir.” İfadeleri yer almaktadır.*

270 Kiraz alımları yaklaşık bir ay devam eden bir süreç içinde gerçekleşmektedir. Alımlar İzmir-Kemalpaşa'dan başlamakta, sırasıyla; Çanakkale, Denizli, Afyon, Isparta, Konya ve Niğde ile devam etmektedir. İhracata konu olan kiraz standart bir ürün niteliği taşımamaktadır. Belirli bir kalite ölçütünün üzerinde bulunmakla birlikte ürün kalitesi aynı bölgede bulunan köyler bazında dahi farklılaşabilmektedir. Bu durum aynı bölgede farklı fiyatların oluşmasına yol açmaktadır.

Alım koşullarındaki farklılıklar da ürün fiyatını farklılaştırmaktadır. Müstahsiller ürünlerini peşin ödeme koşulu ile düşük fiyatlardan, ya da vadeli ödeme koşulu ile yüksek fiyatlardan satabilmektedir.

280 Şikayet başvurusunda; 2002 yılında ürün fiyatının 4-5 milyon TL iken, 2003 yılında 2-2.5 milyon TL arasında gerçekleştiği dile getirilmiş, bu durumun ihracatçı firmalar arasında kurulan bir kartele işaret ettiği ima edilmiştir. Tablo 4'de Sultandağı ilçesinde 2001-2003 yılları arasında gerçekleşen rekolte ve ortalama fiyat rakamları yer almaktadır.

Tablo 4: Yıllık Rekolte ve Fiyat Rakamları

	Rekolte (ton)	Fiyat (TL)
2001	12.800	2.500.000
2002	8.534	4.500.000
2003	12.545	2.000.000

Kaynak: Afyon İl Tarım Müdürlüğü

290 Tablodaki verilere göre; rekolte 2002 yılında bir önceki yıla oranla yaklaşık %34 azalmış, aynı yıl fiyatlar %80 artmış, 2003 yılında ise rekolte yaklaşık %33 artarak 2001 yılı ile aynı düzeye gelmiş, buna karşılık fiyatlar %125 oranında azalış göstermiştir. Tablodaki veriler, King Yasası ile uyum göstermektedir. Eş deyişle, fiyatlar üretim miktarındaki değişmeye aşırı hassasiyet göstermektedir. Bu durum şikayet başvurusunda da dile getirilen ürün fiyatlarındaki ani azalışı açıklamaktadır.

Tarım piyasalarında alıcı ve satıcı sayısının fazla olması, diğer bir deyişle, ekonomik karar birimlerinin kendi başlarına fiyatları etkileyememesi, tarımsal ürün piyasalarının tam rekabet piyasası modeline yakın olduğu izlenimini vermektedir. Ancak sayıları binlerle ifade edilen alıcı (nihai tüketici) ve satıcıların (çiftçi) arasına birkaç düzeyde (tüccar, işleyici, ihracatçı perakendeci) aracı olarak adlandırılabilir ekonomik birimlerin girmesi ve yine aracılardan, özellikle işleyiciler seviyesinde, homojen nitelikteki ürünlere marka, reklam ve

04-42/519-126

300 ambalajlama gibi yollarla heterojen nitelik kazandırması nedeniyle tarımsal piyasalar aksak rekabet piyasalarına yaklaşımaktadır .

Bu nedenle tarımsal faaliyetlerde üretim ve nihai tüketim arasında çeşitli düzeylerde birden çok piyasa gözlenmektedir. Bu bağlamda, tarımsal üretim-tüketim zincirinin; birincil üretimde kullanılan girdilerin üretimi, temel tarımsal ürünlerin işlenmesi ve bunların pazarlanması halkaları, farklı nitelikteki piyasa türlerine işaret etmektedir. Söz konusu piyasalarda rekabetin seviyesini, ağırlıklı olarak piyasada faaliyet gösteren aktörlerin güç dengeleri belirlemektedir.

310 Birincil üreticiler olarak adlandırılan çiftçiler, iki farklı piyasada ekonomik karar birimi konumundadır. Bunlardan birincisi tarımsal girdi piyasasıdır. Bu piyasada, çiftçi kesiminin örgütlenme yeteneği ölçüsünde, genellikle az sayıda girdi üreticisi, çok sayıda çiftçi karşısında önemli bir ekonomik güce sahiptir. İkincisi ise ürün işleme piyasasıdır. Bu piyasada da çok sayıda çiftçi ürünlerini, ya doğrudan bu ürünleri işlemek üzere talep eden yine sınırlı sayıda işleyiciye (ihracatçı) ya da bu iki kesim arasında ürün akışını sağlayan araçlara sunmaktadır.

320 Bu yapının bir sonucu olarak, tarımsal piyasalarda güç dengesi birincil üreticilerin aleyhinedir. Bunun istisnasını, belirli ürünlerde çiftçilerin örgütlenme kabiliyetlerinin yüksek olduğu bazı gelişmiş ülkeler oluşturmaktadır. Örneğin Danimarka, İsveç ve Hollanda'da çiftçi kooperatifleri bazı ürün piyasalarında hakim durumda bulunmaktadır.

Ancak genellikle tarımsal sektörlerde birincil üreticiler ürünlerini monopson, oligopson ya da monopsoncu rekabet koşullarında faaliyet gösteren aracı ya da işleyicilere, ortalama maliyetine yakın hatta bazen bu düzeyin de altındaki fiyatlarla satmak zorundadır. Bir diğer deyişle, güç dengesizliğinin, rekabetin çiftçi kesimi aleyhine ortadan kaldırılması sonucunu doğurması muhtemeldir.

330 Böyle bir güç dengesizliğinden kaynaklanan rekabet ihlallerine rekabet otoritesi müdahil olacaktır. Ancak ihraçlık kiraz piyasası, yukarıda sayılan niteliklerden farklı bir yapı arz etmektedir.

Daha önce ifade edildiği üzere, piyasada çok sayıda alıcı faaliyet göstermekte, ayrıca piyasaya giriş-çıkışlar gözlenmektedir. Bu da alıcıların monopson ya da oligopson gücüne sahip olmadığını göstermektedir. Piyasada faaliyet gösteren araçların (tüccarlar) sayısı da bir hayli fazladır. Her ne kadar çiftçi kesimi (müstahsiller) örgütlü olmasa da piyasa yapısı, ihracatçı ve tüccarların fiyatı baskılamasına olanak tanımamaktadır.

340

Sonuç olarak özetle;

- İlgili pazarda sayıları binleri bulan üreticiler, üçyüz dolayında komisyoncu vasıtasıyla ürünlerini, sayıları yirmiye yaklaşan teşebbüslere pazarlamaktadır. Üstelik yıllar içinde firma sayısı ile birlikte alım yapan teşebbüsler de

değişmektedir. Bu nedenle ilgili pazarın monopsonistik ya da sıkı oligopsonistik bir yapı arzettiğini savlamak olanaklı değildir.

- İhraçlık kirazın fiyatı ürün rekoltesi ve dış ticaret koşulları tarafından tespit edilmektedir. Dış ticaret koşulları; Türkiye'nin küresel rakiplerinin üretim miktarı ve dış alem hane halkları talebindeki değişmelerdir. Bu çerçevede, rakip ülkelerin üretim miktarındaki dalgalanmalar ürün fiyatlarını büyük ölçüde etkileyecektir. Örneğin rakip ülkelerin üretim miktarında ciddi bir azalma olduğunda ihracatçıların dış siparişleri karşılamak için birbirleriyle rekabete girmesi kaçınılmaz olacaktır.
- İhraçlık kiraz diğer birçok tarım ürününün aksine doğrudan tüketiciye sunulmaktadır. Bu nedenle ihracatçı firmalar anlık talebe göre alım miktarlarını belirlemektedir. Anlık talebin söz konusu olduğu piyasalarda alım yapan teşebbüslerin biraraya gelerek fiyat tespit etmeleri son derece güçtür.
- Şikayete dayanak teşkil eden; ürün fiyatlarındaki ani azalış iktisadi gerekçelerle açıklanabilmektedir. Nitekim ürün rekoltesi 2002 yılında bir önceki yıla oranla yaklaşık %34 azalmış, aynı yıl fiyatlar %80 artmış, 2003 yılında ise rekolte yaklaşık %33 artarak 2001 yılı ile aynı düzeye gelmiş, buna karşı fiyatlar %125 oranında azalış göstermiştir.

J. SONUÇ

Düzenlenen rapora, toplanan delillere ve incelenen dosya kapsamına göre,

İlgili pazarın, yapısı itibarıyla bir kartel oluşumuna izin vermemesi, ayrıca şikayete dayanak teşkil eden, 2003 yılında ürün fiyatlarının bir önceki yıla oranla düşük gerçekleşmesinin tarım piyasalarına özgü iktisadi koşullar ile açıklanabilmesi tespitleri dolayısıyla, Sultandağı ilçesinden kiraz alımı gerçekleştiren ihracatçı teşebbüsler hakkında soruşturma açılmasına gerek olmadığına, bu nedenlerle şikayetin reddine

OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.